

VRIENDENNIEUWS JANUARI 2014

WOORDJE VAN DE VOORZITTER	2
BIJZONDERE BLOEMBOLLEN VAN C.S. WEIJERS & ZONEN B.V.	7
DE HORTUS IN 2013	10
JEANNETTE RIDDER	14
GEEF DE JARIGE VRIENDENSTICHTING EEN MOOI CADEAU!	17
DE HORTUS VERWELKOMT 125.000STE BEZOEKER	19
NIEUWTJES UIT DE HORTUS	20
BIJEN IN LEIDEN	26
CULTUURTUIN VOOR TECHNISCHE GEWASSEN	30
JAARPROGRAMMA 2014	32

JANUARI 2014

WOORDJE VAN DE VOORZITTER

Beste Hortusvrienden en –vriendinnen,

Dit jaar vieren wij dat 35 jaar geleden de vereniging Vrienden van de Leidse Hortus werd opgericht. Inmiddels zijn we van een vereniging overgegaan in een stichting, maar daarmee is het gevoel van vriendschap en verbondenheid met de Leidse Hortus er niet minder op geworden. Dit jaar, 2014, is dus gewoon ons 7e lustrumjaar. Het bestuur heeft het plan opgevat om dit jaar iets speciaals te doen voor u, de Vrienden, als dank voor uw jarenlange steun. Met hulp van onze adviseurs Gerard de Wagt en Art Vogel hebben we voor elk van de komende vier seizoenen een activiteit bedacht waarmee we de banden tussen de Vrienden en de Hortus nog verder willen versterken.

Cadeau voor de Hortus

Natuurlijk wordt het niet alleen een feestje voor onszelf, integendeel. We zijn Vriend of Vriendin geworden omdat we de Leidse Hortus een warm hart toedragen. Daarom geven we de Hortus dit jaar een bijzonder cadeau, als opmaat naar het lustrum van de Hortus zelf, die in 2015 zijn 425-jarige bestaan viert: een praalwagen in het Bloemencorso van de Bollenstreek.

Op zaterdag 3 mei 2014 zal deze geheel met hyacinten beklede wagen in het beroemde Bloemencorso meerijsen over een 42 km lange route van Noordwijk naar Haarlem, onderweg bekeken door vele honderdduizenden bezoekers. Een toepasselijke vorm van reclame, die de Hortus ook bij streekgenoten buiten Leiden onder de aandacht zal brengen. In de week voorafgaand aan het Bloemencorso zijn namelijk allerlei evenementen waar veel belangstellenden op af komen, zoals het insteken van de hyacintenbloemen op de wagens. In het

aprilnummer van het Vriendennieuws laten we weten hoe u daar zelf ook bij kunt zijn. We verwachten dat al die aandacht weer nieuwe Vrienden voor de Hortus zal opleveren. Want dat is eigenlijk het mooiste cadeau: nóg meer Vrienden voor de Hortus dan de huidige 1600. Wat zou het mooi zijn als we in 2015 kunnen melden dat we gegroeid zijn naar de 2000 Vrienden!

Lustrumactiviteiten

De deelname aan het Bloemencorso van de Bollenstreek is de eerste van een reeks activiteiten in elk seizoen.

De tweede activiteit is het Midzomernachtfeest in de Leidse Hortus, waarmee we op 21 juni traditiegetrouw de zomer inluiden. Van deze avond willen we dit jaar voor de Vrienden iets speciaals maken. Hou de avond vrij en bedenk alvast wie u mee zou willen nemen voor een avondje uit in de Leidse Hortus. Meer informatie in het volgende Vriendennieuws!

In de herfst gaan we ons met een speciaal kinderprogramma richten op de 6- tot 12-jarigen. De plannen worden nog uitgewerkt, maar het doel is in elk geval om ouders – en grootouders – te stimuleren nog eens terug te komen in de Hortus. In de winter ten slotte willen we exclusief voor de Vrienden feestelijke Lustrum-lezingen in de tropische kassen organiseren.

Busreizen

En dat is nog niet alles! Oud-hortulanus Art Vogel heeft namelijk aangeboden om enkele uitstapjes naar bezienswaardige plantentuinen in België en Duitsland te organiseren. In dit Vriendennieuws vindt u een inlegvel met informatie over drie busreizen: naar de Koninklijke Serres te Brussel, de Nationale Plantentuin in Meise, België, en een 2-daagse tocht naar Herrenhäuser Gärten, Hannovers beroemdste bezienswaardigheid. Het hart ervan, de Großer Garten, behoort tot Europa's belangrijkste baroktuinen en brengt toeristen uit de hele wereld in vervoering. Maar eigenlijk hoeft u geen reclame te maken: Art Vogels enthousiasme voor deze tuinen is al voldoende aanbeveling.

Het is voor het eerst dat we als Vrienden op stap gaan. We hopen dat we u hier een plezier mee doen en we zijn natuurlijk zeer benieuwd naar uw reacties. Wees wel bijtijds met aanmelden: per reis gaat er maar één bus en vol = vol.

Feestelijke opening van de gerenoveerde kassen

We hopen dat 2014 met al deze evenementen minstens zo succesvol wordt als het afgelopen jaar. En wat hebben we een prachtig Hortusjaar achter de rug. Eind oktober al mocht de Hortus de 125.000e bezoeker verwelkomen, een record! Een interview met deze bezoeker vindt u verderop in dit Vriendennieuws.

Het succes van 2014 heeft de Hortus mede te danken aan de openstelling van de gerenoveerde kassen. In het vorige Vriendennieuws stond al een uitgebreid artikel over de Hoge Kas, die vanaf het Midzomernachtfeest voor publiek toegankelijk was. Eind augustus kon een select gezelschap Hortusvrienden tijdens de Adoptantenmiddag alvast een kijkje nemen in de rest van het kassencomplex. Her en der stonden potten en kuipen met planten, er lag gruis en aarde op de looppaden, kortom, het was duidelijk dat met man en macht gewerkt moest worden om alles gereed te krijgen voor de officiële opening.

Onder de adoptanten werden nog vrijwilligers gevonden om daags voor de opening mee te helpen met de ‘grote schoonmaak’. Vanaf deze plaats: hulde en hartelijk dank voor jullie medewerking!

Woensdag 4 september was een stralende dag, het kón niet mooier. Koningin Máxima verrichtte onder grote belangstelling de opening. Dat werd door een leger van fotografen en cameramensen vastgelegd en was tot in de landelijke media te zien. Dat is u ongetwijfeld niet ontgaan. Heeft u toen nog gelet op het boeketje dat koningin Máxima in de kassen bij zich had? Dat was een wel héél bijzonder boeket: er waren bloemen van orchideeën en bekers van tropische bekerplanten uit de Leidse Hortus in verwerkt!

Eerste cacaofestival

Een andere grote publiekstrekker was het eerste Cacaofeest in de Hortus, op zondag 13 oktober. De bezoekers lieten zich niet tegenhouden door storm en regen. Ondanks het slechte weer was het evenement druk bezocht, van de workshop bonbons maken in de Wintertuin tot de specerijenrondleidingen in de tropische kassen. De Oranjerie rook heerlijk naar chocola, dankzij de chocolatiers die daar hun intrek hadden genomen, en het Clusiuscafé deed goede zaken met warme chocolademelk. Wat mij betreft is dit evenement voor herhaling vatbaar.

Foto's Petra Sonius

Graag uw aandacht voor het volgende

Vriendschap is een zaak van gevoel, maar uw Vriendschap voor de Leidse Hortus heeft ook een zakelijk kant. Op die zakelijke kant wil ik nog even de aandacht vestigen. De Stichting Vrienden van de Leidse Hortus is namelijk een culturele ANBI, een Algemeen Nut Beogende Instelling. Vanaf 1 januari 2012 geldt voor donateurs van culturele ANBI's bij de Belastingdienst een extra giftenaftrek. Het is de moeite waard om even uit te zoeken of uw donatie als gift kan worden aangemerkt, zeker als u Adoptant bent. Met vragen hierover – en over andere zaken – kunt u terecht op ons nieuwe e-mailadres: hortusvrienden@hortus.leidenuniv.nl En nu we het toch over donaties hebben: denkt u eraan uw donatie voor 2014 tijdig over te maken? Dan is uw Vriendenpas vanaf 1 mei weer een heel jaar geldig.

Gewortelde liefde

Dan nog iets over het initiatief van drie toegewijde adoptanten: Janine Melai, Liesbeth Groenhuijsen en Michiel Koster. Zij willen graag een boekje maken dat mensen kan aansporen om óók adoptant te worden. Een boekje met verhalen van mensen die vertellen waarom zij een bepaalde boom of plant geadopteerd hebben, met mooie foto's en een wel heel bijzondere titel: Gewortelde liefde. De initiatiefnemers willen het boekje aan de Hortus cadeau doen en zoeken daarom sponsors die bereid zijn om bij te dragen aan de productiekosten (geraamd op circa € 2000). Kent u een instantie die dit boekje zou willen sponsoren, of wilt u misschien zelf bijdragen, laat het ons weten.

Tot slot wijs ik u graag op het jaarprogramma van de Hortus, elders in dit Vriendennieuws. Op 1 maart gaat de tentoonstelling Stinzenplanten van start, een goede reden om de Hortus dit voorjaar te bezoeken. Graag tot ziens in de Hortus!

Kees Langeveld

BIJZONDERE BLOEMBOLLEN VAN C.S. WEIJERS & ZONEN B.V.

Bij de meeste particulieren is het bedrijf onbekend. Geen wonder, met hen doet C.S. Weijers & Zonen B.V. geen zaken. Toch zijn veel bloembollen, die tuin- en balkonbezitters planten, via de mensen van Weijers in Hillegom op die plek gekomen. Aan de Hortus levert het bedrijf bloembollen voor de stinzenplantententoonstelling in het voorjaar van 2014.

‘Bijgoed-specialist’ Cees van Roon vertelt. De heer C.S. Weijers startte 87 jaar geleden met een kwekerij van dahlia’s. Een prima manier om zijn eigen gezin te onderhouden, maar het bood niet voldoende werk voor zijn drie zoons Jan, Sjors en Cor toen die volwassen werden. De drie gingen als handelaars aan de slag. Gaandeweg veranderde C.S. Weijers & Zonen B.V. in een handelsfirma en kwamen er steeds meer bloembollen in het assortiment. Er werken nog altijd familieleden, zij het niet meer met de naam Weijers.

Het bedrijf richt zich vooral op de binnenlandse markt, al is met het verdwijnen van de Europese grenzen de buitenlandse afzetmarkt vanzelf wat groter geworden. Maar uiteindelijk zijn het de klanten van Weijers, de groothandelaren, die de bloembollen de hele wereld over sturen. Weijers levert aan de groothandel aantallen van één bol tot een miljoen of meer stuks. Ook bedrijven als H.M. Meeuwissen, P.C. Nijssen en Van Tubergen kopen bloembollen bij Weijers.

Glazen

Cees van Roon kwam in 1982 bij de firma Weijers in dienst. Hij had er toen al 23 dienstjaren bij de firma Van Tubergen opzitten, het bedrijf waar

zijn vader ooit als inkoper werkte. Maar Cees kon zich niet vinden in de koers die Van Tubergen na een overname ging varen. Bij Van Tubergen waren de ‘bijzondere bloembollen’ zijn specialiteit en dat specialisme nam hij mee als in- en verkoper bij de firma Weijers. Cees is nu bijna 69, maar is op bloembollen nog niet uitgekeken. Hij hoopt nog zo’n 1,5 jaar door te werken. En ook daarna blijven de bloembollen zijn leven waarschijnlijk wel beheersen. ‘Ik zit in het bestuur van de Hortus Bulborum in Limmen en ben actief lid van de vereniging van verzamelaars van bloembollenglazen. Daar krijg ik dan meer tijd voor. Het is ongelofelijk hoeveel modellen er zijn, ook veel glazen die de buitenwereld helemaal niet meer herkent als hyacinthenglas. Ik heb er zo’n zeshonderd - maar je kunt niet je hele huis vol bloembollenglazen zetten. Dan krijg ik klachten van mijn vrouw, die dat allemaal moet afstoffen.’

Uitgestrekt

Bij de firma Weijers geen glazen. Wel bloembollen en -knollen. De uitgestrekte hallen staan vol met houten gaasbakken, waar de bloembollen luchtig in opgeslagen worden. Ze zien er allemaal prachtig schoon en glanzend uit, alleen uit een stapel kratten met cyclamenknollen piepen een heleboel witte bloemetjes. ‘

Cyclamen werden vroeger veel in het wild verzameld maar worden nu ook heel goed uit zaad vermeerderd, bijvoorbeeld bij een bedrijf in het Westland.' Er zijn enorme koelcellen waar bepaalde bloembollen geremd worden, andere moeten juist weer in een verwarmde ruimte bewaard zoals de paperwhites uit Israel. De bloembollen en knollen komen overal vandaan, van Turkije en India tot Noord-Amerika en Mexico. 'Het meeste is uit zaad of anderszins gekweekt, maar er is ook uit het wild verzameld materiaal bij. Dat verzamelen gebeurt onder streng toezicht en volgens wettelijke regels en voorschriften.'

Trends

Duidelijke trends in de belangstelling voor bloembollen ziet Cees niet. 'De handel is in z'n geheel wat minder: als gemeenten moeten bezuinigen, planten ze minder bloembollen, en dat merken onze klanten en wijzelf. *Alliums* zijn nog steeds erg populair, omdat ze het geweldig doen tussen de vaste planten en dat zal wel zo blijven. Misschien zouden blauwe druifjes nog eens iets voor jullie zijn: daar zijn veel soorten en kleuren van op de markt.' En stinzenplanten? 'Het sortiment stinzenplanten is beperkt, maar naast de stinzenplanten zijn er nog veel meer bijzondere bolgewassen, die daar een uitstekende aanvulling op zijn.'

Manon van Schaik

Meer weten?

Wie wil zien wat C.S. Weijers & Zonen B.V. te bieden heeft, kan niet bij het bedrijf zelf terecht; dat levert niet rechtstreeks aan particulieren. Maar Weijers exposeert al jaren op de Keukenhof, zowel buiten als binnen - de Narcissenparade en de show van Bijzondere Bolgewassen. De Keukenhof is open van 20 maart t/m 18 mei 2014. Zie www.keukenhof.nl.

1 maart - 31 mei 2014: Voorjaartentoonstelling Stinzenplanten en vroege bloeiers. Een kleine expositie over stinzenplanten.

DE HORTUS IN 2013

Ook in 2013 heb ik weer een aantal waarnemingen gedaan die de moeite van het vermelden waard zijn.

Planten

De winter toonde een vreemd beeld, de herfst was verlengd tot ver in januari, pas in de derde week ging het vriezen. Zo kon het gebeuren dat er op 13 januari nog een herfsttijloos (*Colchicum autumnale*) bloeide, terwijl de eerste boerenkrokussen (*Crocus tomassianus*) al verschenen. De late inval van de winter had tot gevolg dat veel uitlopende planten beschadigd raakten. Ikzelf had bijvoorbeeld dit najaar door de bevroren bloemen beduidend minder hazelnoten dan in 2012 of vooral 2011!

Hoewel het niks met de Hortus te maken heeft, vind ik het toch de moeite waard om te vermelden. Ook hogere planten waren dit voorjaar goed in de war. Op 3 juni stond er nog klein hoefblad (*Tussilago farfara*) in bloei in Huys te Warmond!

Een spectaculaire vondst in de Hortus was die van een spontaan opgekomen kleine keverorchis (*Listera ovata*) bij de iep aan de Sterrenwachtzijde op 20 juni. Het waaide enorm toen ik hem vond, het was bijna onmogelijk om hem op de foto te krijgen. Het aantal rietorchissen (*Dactylorhiza maculata*) neemt beduidend af (orchideeen zijn in feite pionierplanten, afname is een natuurlijk verschijnsel, maar de breedbladige wespenorchis (*Epipactis helleborine*) in de Systeemtuin breidt zich spectaculair uit. Zoveel als dit jaar heb ik nog niet eerder meegemaakt.

keverorchis

wespenorchis

Zoogdieren

Het koude voorjaar was er eveneens de oorzaak van dat er in het broedseizoen te weinig insecten waren. Ook vleermuizen hadden hier last van. Dwergvleermuizen (*Pipistrellus pipistrellus*) werden zodoende overdag actief om te foerageren. Op 8 april cirkelde er een hele middag een dwergvleermuis rond de wintertuin.

Vogels

18 januari waren er appelvinken (*Coccothraustes coccothraustes*) in de tuin. Ik zelf heb ze niet gezien, maar een kroegmaat van me ‘Stan the Birder’ mailde het me. Ze zijn blijkbaar niet lang gebleven, ik heb er nog intensief naar gespeurd, maar zonder resultaat helaas.

Reptielen en amphibieën.

2013 was een goed jaar voor kikkers en padden. Ik heb zelden zo veel jonge bruine kikkertjes (*Rana temporaria*) en gewone padden (*Bufo bufo*) gezien. Ook in de Hortus waren er in de derde week van juli bijzonder veel pas gemetamorfoseerde dieren te zien.

Paddenstoelen.

Maar 2013 was opvallend arm aan paddenstoelen. Ieder jaar levert een ander beeld op. Wat bij weinig mensen bekend is, is dat een goed paddenstoelenjaar valt en staat met een warm en nat voorjaar. Dan groeien de mycelia. Het voorjaar van 2013 was koud en droog, zo zelfs dat er spottend over een 'horror' lente gesproken werd. De groei van de mycelia was dus minimaal.

Wat ik niet verwachtte was dat ondanks de bouwwerkzaamheden er elzenkatjes (*Ciboria amentacea*) te vinden waren achter de kassen. Ik zag ze vanaf 7 februari enkele weken achter elkaar.

"elzenkatjes"

Even leek het er op dat de omstandigheden beter werden, maar meer dan een korte opleving was het niet, er kwam weer een lange droge periode achteraan. Begin juli waren er leuke soorten zoals de knolparasolzwam (*Chlorophyllum rhacodes*) en heel veel gele hoorntjes (*Calocera cornea*). Deze stonden 6 juli op een stammetje langs de holle weg, waar Harry Roskam ze ontdekte.

Helaas heb ik vanaf september geen bijzondere waarnemingen meer gedaan. Door en verkeersongeluk en de nasleep daarvan heb ik de tuin niet zo heel vaak meer bezocht. Ik hoop er in 2014 weer vaak te komen.

Hans Adema

DE TUIN

IN VIER SEIZOENEN

Ik wil graag een abonnement: dhr. mev.

Voorletters / Naam : _____
 Adres : _____
 Postcode en woonplaats : _____
 Telefoon : _____
 E-mail : _____

Het abonnement dient in te gaan per:

Voorjaar 2014 Zomer 2014 Herfst 2014 Winter 2014

Betaling:

Ik machtig De Tuin in vier seizoenen om het abonnementsgeld à € 28,50 af te schrijven van:

IBAN nummer : _____
 t.n.v. : _____
 te : _____

Datum: _____ Handtekening: _____

Stuur deze bon in een envelop (zonder postzegel) naar:
 Uitgeverij De Tuin - Antwoordsnummer 10421 - 2300 WB Leiden

Het abonnement wordt na een jaar automatisch verlengd maar is per maand opzegbaar

Speciale aanbieding!

De Tuin in vier seizoenen is het tuinijdschrift met diepgang. Een rustige, klassieke lay-out, foto's van topkwaliteit en artikelen over plantenfamilies, botanische tuinen, bezoeken, groene vakantiebestemmingen, kunst in de tuin, bomen, struiken en vaste planten. Een blad om heerlijk in de leunstoel van te genieten en nieuwe inspiratie uit op te doen - voor tuinreizen, tuinbezoeken of voor de eigen tuin. Een blad om heerlijk bij weg te dromen en om veel van op te steeken.

Graag bieden wij u dit exclusieve tuin tijdschrift het eerste jaar aan voor € 28,50 per jaar i.p.v. € 38,50.

Vult u bij interesse de bon in of stuur een e-mail met uw gegevens naar info@tijdschriftde tuin.nl o.v.v. "Vriendennieuw Leiden"

JEANNETTE RIDDER

Rondleiding als stok achter de deur

Hoe lang Jeannette al rondleider in de Hortus is, weet ze niet meer. ‘Ik denk al wel dertig jaar. Dat moet haast wel, ik heb jouw voorganger Stans nog zien komen.’

Als student biologie kwam Jeannette natuurlijk al in de Hortus. ‘Met rondleiden ben ik begonnen toen ik les gaf, ik was toen 25. Een collega ging elk jaar met de vierdeklassers naar het Anatomisch Museum en naar de Hortus. De leerlingen maakten in de vierde klas kennis met het planten- en dierenrijk. In mijn herinnering waren er indertijd haast geen vrijwillige rondleiders; mijn groep werd rondgeleid door Janneke, iemand die bij de Hortus werkte. Ze heeft later als bibliothecaresse op het herbarium gewerkt. Op een gegeven moment ben ik ook met groepen gaan lopen.’

Promotieonderzoek

Na zeven jaar zei Jeannette haar onderwijsbaan op om aan haar promotieonderzoek te gaan werken: historische biogeografie van de vlinderbloemigen. ‘Ik had me gespecialiseerd in plantensystematiek. Het onderzoek in het Herbarium was goed te combineren met mijn leven van indertijd, met jonge kinderen.’ De hogere planten van het Herbarium verhuisden van de Schelpenkade naar de Oude UB, schuin tegenover de Hortus. Uiteindelijk werkte Jeannette na haar promotieonderzoek in het Herbarium, nog aan twee andere projecten, zoals het digitaliseren van de Flora Maleisiana-delen over Leguminosae en het maken van een CD over Von Siebold. Toen de projectpot op het Herbarium leeg raakte zocht ze ander onderzoekswerk. ‘Ik heb even als studietoelichting gewerkt maar dat vond ik niet zo uitdagend. Na zes weken kreeg ik een telefoontje van iemand die dacht dat ik nog werkzoekende was: of ik op het ministerie van OCW aan de slag wilde. Dat leek me een beetje spannender - dankzij mijn man, die vond dat OCW het leukste ministerie is om te werken, omdat je direct met onderzoekers te maken hebt. Hij werkte indertijd bij TNO en dat viel toen nog onder OCW. Na een gesprek op het ministerie leek het me zelfs ontzettend leuk. Zij waren op zoek naar iemand die het directe contact

met onderzoekers kon verbeteren; ze waren vooral in gesprek met directies en met de top, maar niet met reguliere onderzoekers.’

Geen ambtenarengrappen

Met grappen over het gezapige ambtenarenleven hoef je bij Jeannette niet aan te komen: haar collega's en zij werken zich een slag in de rondte. 'We doen nu met 29 mensen het werk dat vroeger met 63 man gedaan werd. Er wordt al vele kabinetten lang bezuinigd op overheidsfunctionarissen.' Haar werk heeft niets met 'groene life science', oftewel planten en landbouw, te maken, alleen met 'rode life science', vooral met moleculaire biologie en in de biomedische hoek. 'Het is lastig uit te leggen. Wat mijn collega's en ik doen is zorgen dat het wetenschappelijk bestel zo goed mogelijk kan functioneren, en dat er kansen voor wetenschappers gecreëerd worden. Daar is veel overleg in Brussel en elders in Europa voor nodig, zodat de werkprogramma's in de verschillende landen zo goed mogelijk onderling samenhangen en aansluiten bij vraagstukken in de maatschappij. Bijvoorbeeld, de bevolking vergrijst, hoe zorg je ervoor dat mensen gezond oud worden.'

Snuiven

Toen ze een jaar bij het ministerie werkte betrapte Jeannette zichzelf erop dat ze steeds in een plantencentrum bij de orchideeënrondding, gewoon om tussen de planten te staan en de geuren op te snuiven. ‘Ik miste de planten. Mijn werk op het ministerie was parttime en de kinderen werden groter - ik heb drie zoons, van inmiddels tussen de 25 en 31 jaar. In 2001 ben ik weer begonnen in het Herbarium, nu als gastmedewerker; ik werk er als het lukt een dag per week aan een interactieve flora. En ik ben weer meer gaan rondleiden in de Hortus.’ In het najaar is het op het ministerie te druk en zijn er in de Hortus minder aanvragen voor rondleidingen, maar in het voorjaar is Jeannette op vrijdag, zaterdag en zondag inzetbaar. ‘Ik denk dat ik zo’n 10 rondleidingen per jaar geef, daarnaast vind ik het leuk om vrienden of bekenden als cadeautje een dagje Hortus aan te bieden, inclusief koffie en rondleiding. Dat gebeurt zo’n twee keer per jaar.’

Rondje

De leukste groepen bestaan uit geïnteresseerde vriendengroepen of groepen (oud) collega’s. ‘Bijvoorbeeld een groep van Shell-medewerkers, mensen die veel gereisd hebben en daardoor planten herkennen. Dan valt wat je vertelt snel op z’n plek.’ De hele tuin is leuk, maar aan het deel bij de Sterrewacht komt Jeannette bij rondleidingen niet toe. ‘De Clusiustuin is natuurlijk een must. Ik heb veel te vertellen in de kassen, en vanwege de CD die we gemaakt hebben, weet ik ook veel over de Von Siebold gedenktuin. Dan maak je vanzelf een rondje en is de Sterrewachtuin te ver weg.

Buiten de rondleidingen om komt Jeannette nauwelijks in de Hortus. ‘Daar ben ik veel te druk voor en ik woon in Den Haag, niet om de hoek. De rondleidingen zijn een prima stok achter de deur.’

Hanneke Jelles

GEEF DE JARIGE VRIENDENSTICHTING EEN MOOI CADEAU!

In ons jubileumjaar willen we graag meer mensen als vriend begroeten, én we willen graag meer bomensponsors. Was u altijd al van plan om een boom te adopteren, maar is het er nog niet van gekomen, dit is het moment.

- U kunt ook voor één jaar adoptant worden, of weer opzeggen na een jaar
- Een adoptant krijgt een Vriendenkaart voor vier personen en wordt uitgenodigd voor de jaarlijkse adoptantenbijeenkomst
- U krijgt 10% korting op aankopen in de Hortuswinkel
- U ontvangt drie keer per jaar het Vriendennieuws
- Een heerlijk en welkom cadeau voor iemand die eigenlijk alles al heeft
- U helpt de Hortus.

Het is gewoon erg leuk als een ‘stukje Hortus’ van u is; menig adoptant wandelt regelmatig langs ‘zijn’ boom/struik.

Voor meer informatie kunt u contact opnemen met Carla Teune:

tel. 071-5275145 / 071-5275144, e-mail: m.c.c.teune@hortus.leidenuniv.nl

De kandidaten

Cornus mas (naast Kruidentuin) € 200,-

Pinus alpinus (naast Rosarium) € 1.000,-

Zelkova serrata (in Sieboldtuin) € 1.250,-

Lagerstroemia indica (Oranjerieplant) € 200,-

Malus toringo (op Bolwerk) €250,-

Akebia trifoliata (achter Grand Café Clusius) € 150,-

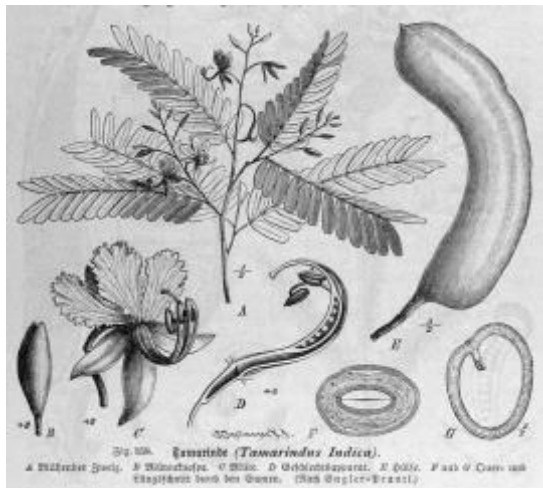
In de Hoge Kas:

Coffea arabica (jong exemplaar) € 100,-

Cinnamomum burmanni € 350,-

Tamarindus indica € 350,-

Musa velutina € 100,-

Tectona grandis € 500,-

DE HORTUS VERWELKOMT 125.000STE BEZOEKER

De Hortus botanicus Leiden verwelkomde de 125.000ste bezoeker van het jaar. Het is voor het eerst in het 423-jarig bestaan dat zoveel bezoekers in één jaar van de tuin kwamen genieten. Mevrouw Gitta ten Hoope uit De Hoef werd afgelopen woensdag met een bos bloemen welkom geheten door Hortus-prefect Paul Keßler.

‘Een mooie bos bloemen’, vindt Gitta ten Hoope, en zij kan het weten: ze werkt in het dagelijks leven als ketenadviseur productkwaliteit bij Flora Holland in Aalsmeer. Als er problemen zijn met de kwaliteit van bloemen gaat zij na waar in de keten – van Afrika tot in de winkel – de problemen ontstaan zijn, zodat die een volgende keer voorkomen kunnen worden.

Ook in haar vrije tijd houdt ze zich graag met bloemen en planten bezig; als tuinier, of als tekenaar.

Op woensdag 23 oktober was Gitta ten Hoope in de Hortus voor een cursus botanisch tekenen, gegeven door Anita Walsmit Sachs. De dinsdag ervoor was het magische getal 125.000 nog net niet bereikt. Een van de eerste bezoekers van de woensdag zou de gelukkige zijn. Het kon haast niet anders of nummer 125.000 was een van de deelnemers aan de cursus botanisch tekenen: deze groep komt al even voor 10 uur binnen.

Mevrouw Ten Hoope vond het een erg leuke verrassing toen zij bij binnenkomst door de Hortus-directeur werd aangesproken en de bos bloemen, en een zakje tulpen (*Tulipa* ‘Carla Teune’, vernoemd naar de oudhortulana van de Hortus) in ontvangst kon nemen. Ze komt vaker in de Hortus: met name bij speciale gelegenheden zoals een evenement of een bloeiende reuzenaronskelk of Victoria-waterlelie. Veertien jaar geleden, op haar 27ste verhuisde ze van Berlijn naar Nederland en al kort daarna

bezocht ze de tuin voor het eerst. Vorig jaar volgde mevrouw Ten Hoop ook een cursus botanisch tekenen in de Hortus. ‘Ik teken al mijn hele leven, maar niet zo precies als bij botanisch tekenen de bedoeling is. Een poosje geleden kocht ik een prentbriefkaart met een door Anita Walsmit Sachs getekende bloem, en heb ik op internet nagezocht wie zij is. Zo kwam ik de cursussen in de Hortus tegen. Ik vind het botanisch tekenen heerlijk. Wel hard werken, het is heel geconcentreerd.’ Ze raadt anderen altijd aan om de Hortus te bezoeken: ‘Met name van de monumentale oude bomen kan ik erg genieten.’

Hanneke Jelles

NIEUWTJES UIT DE HORTUS

Expositie Anita Walsmit Sachs in Slot Zeist

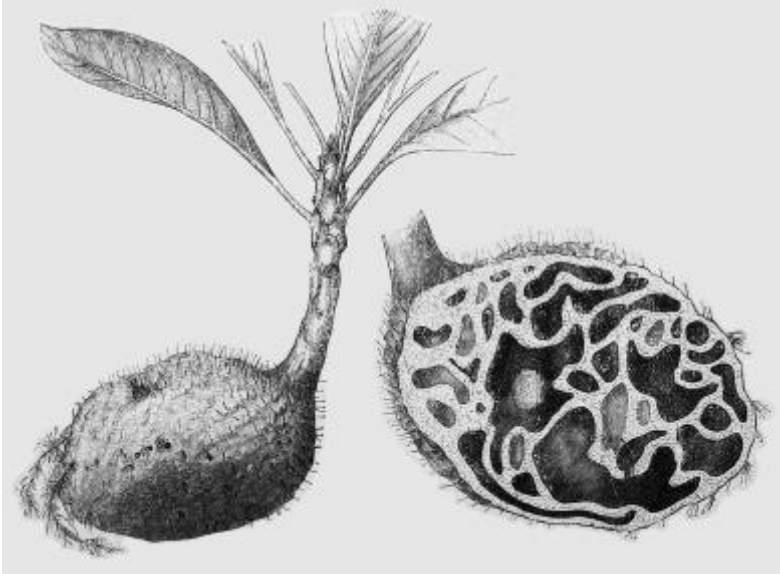
Botanisch kunstenaar Anita Walsmit Sachs geeft regelmatig cursussen in de Hortus; bijvoorbeeld van 4 tot 7 februari 2014. Leuk nieuws is dat Anita binnenkort een solo-expositie heeft in Slot Zeist: van 15 april 2014 t/m 15 juni 2014. De overzichtstentoonstelling toont ook wetenschappelijke tekeningen en het bijbehorende herbariummateriaal. Verder is het Highgrove Florilegium te zien, met enkele originele werkstukken hiervoor. Anita schilderde bovendien een aantal *Sarracenia's* uit de Hortus en er komt een display met planten in de tentoonstelling. Zie voor meer informatie over de tentoonstelling op www.slotzeist.nl.

De cursus van Anita in februari is vol. Op www.anitawalsmitsachs.nl vindt u haar programma voor de rest van 2014.

Tropische varens en mierenplanten

De Hortus heeft een mooie verzameling tropische varens. In dezelfde ruimte staat een aantal planten met een dikke voet; een opengesneden exemplaar laat zien dat in die voet allerlei holle ruimtes zijn. Er zijn zo'n 500 plantensoorten die samenwerken met mieren. De plant biedt huisvesting aan een mierennest, bijvoorbeeld in een gezwollen stam met

kanaaltjes. Op 9 februari vertelt bioloog Peter Hovenkamp (NCB Naturalis) tijdens de zondagwandeling over de varencollectie en over de mierenplanten. Start 12.00 uur, deelname € 1,50 plus entree (Vriendenkaart). Aanmelden niet nodig.

Nieuwe serie MuseumJeugdUniversiteit

Heeft u leergierige kinderen of kleinkinderen? Op 9 februari gaat een nieuwe MuseumJeugdUniversiteit serie van start voor kinderen tussen de 8 en 12 jaar. Hortus-prefect Paul Keßler gaat samen met de kinderen op zoek naar het antwoord op de vraag 'Waarom hebben bananen geen pitten?' De colleges zijn op zondag, van 14.00-15.00 uur. Zie www.museumjeugduniversiteit voor het complete programma en inschrijfformulier.

Green Survival

Half november ging een serie van zes Engelstalige lezingen van start onder de noemer 'Green Survival'. De serie gaat over hoe planten in verschillende culturen gebruikt werden en worden, en is georganiseerd in samenwerking met Dr. Paul Kadetz van de campus in Den Haag. U kunt nog drie lezingen bijwonen, de eerste twee in de Tuinkamer van de Hortus, de derde in Den Haag. Steeds van 16.00-18.00 uur. Deelname is gratis.

26 februari, Dr. Marco Roos, Hortus botanicus Leiden

12 maart, Dr. Tinde van Andel, Hortus botanicus Leiden

23 april, LUC The Hague, Prof. dr. Robert Verpoorte.

Graag aanmelden met een e-mail aan educatie@hortus.leidenuniv.nl.

Stinzenplantennieuws

Van 1 maart tot 31 mei besteedt de Hortus extra aandacht aan Stinzenplanten en vroege bloeiers.

Het Hortus Wintercollege op 2 maart wordt gegeven door Heilien Tonckens, die speciaal voor ons uit het hoge Noorden naar Leiden komt om haar grote kennis over stinzenplanten met ons te delen.

Zondag 2 maart van 14.30-16.00 uur, graag inschrijven via www.hortusleiden.nl.

Hans Clauzing geeft een workshop stinzenplanten fotograferen, zie hieronder. Twee zondagwandelingen zijn aan stinzenplanten gewijd: 9 maart laat Carla Teune u zien wat we hebben, 13 april loopt Kees Langeveld met u langs de bostulpen en andere aprilbloeiërs. En er komt een Engelstalige editie van het Wandelboekje over Clusius, die als alles goed gaat vanaf 1 maart beschikbaar is.

Ook bijzonder is de studiedag Stinzenplanten, die op 14 maart in Leiden, en op 15 maart in Utrecht is. Gerard van Buiten, Hortulanus in Utrecht, vertelt u de fijne kneepjes van het stinzenplanten verzorgen. Zie www.hortusleiden.nl voor meer informatie.

Zomertijden: vanaf 1 april 2014 is de Hortus weer zeven dagen per week open, van 10.00-18.00 uur.

HOVO-cursus op herhaling

De HOVO-cursus Planten van Verre was vorig najaar snel uitverkocht. Er komt een herhaling op de vrijdagochtenden 28 maart, 4 april, 11 april en 25 april. Al meer dan 400 jaar worden planten over de wereld verslept voor medische, economische en wetenschappelijke doeleinden. In vier ochtenden hoort u hoe de ondernemende, nieuwsgierige mens de wereld hierdoor ingrijpend veranderde. Zie www.onderwijs.leidenuniv.nl onder Hovo.

Workshop bomen fotograferen

In de Hortus botanicus Leiden staan prachtige monumentale bomen en allerlei bijzondere houtige gewassen. Op zaterdag 29 maart 2014 leert u van groenfotograaf Hans Clauzing hoe u bomen kunt portretteren. Eerst laat een bomenkenner van de Hortus u zien welke bomen er in de tuin staan, welke kenmerken ze hebben en welke interessante details. U krijgt vervolgens uitleg van de fotograaf en gaat zelf aan de slag. Onderwerpen: Camera instellingen/ handmatig en automatisch; Diafragma – scherptediepte; Sluiterijd; ISO waarde; Over / onderbelichting; Tips voor compositie; Gebruik achtergrond/voorgond. Deze theoretische informatie wordt na afloop ook digitaal verzonden aan de deelnemers.

Ontdek deze dag hoeveel verschillende manieren er zijn om een boom te portretteren en hoeveel mooie details er aan bomen te ontdekken vallen, juist ook in het prille voorjaar, en geniet van de mooie Hortus waar de eerste voorjaarsbloeiers al te zien zijn.

- Deelnemers minimaal 10, maximaal 15;
- Deelname € 69,50 p.p.(met Museumkaart of Vriendenkaart € 62,50)
- Inclusief koffie/thee, exclusief lunch. U kunt zelf een lunchpakketje meenemen en dat in de kassen of buiten opeten, of iets gebruiken in het Grand Café Clusius van de Hortus.
- Benodigdheden: digitale- of compactcamera. Neem de gebruiksaanwijzing mee als u die nog heeft of kunt downloaden.
- Aanmelden via hclauzing@gmail.com.

Meer workshops van Hans Clauzing: op 12 april geeft Hans Clauzing een workshop 'fotograferen van stinzenplanten' in de Hortus. In de zomer volgt een cursus 'Varens en andere oerplanten fotograferen'.

Mooi cadeau voor de Hortus

De Hortus kreeg een prachtig cadeau van jaar 1963 LSC (Minerva): 11.000 euro voor de aquaria en informatie in de tropische kassen. Op 26 oktober werd dit bedrag in de vorm van een symbolische cheque overhandigd. Inmiddels zien de aquaria er al prachtig uit en zwemmen er allerlei vissen in rond.

Rabobank Wensenfonds: vlinders!

Op 21 november werden de winnaars van het Rabobank Wensenfonds 2013 bekendgemaakt tijdens de Coöperatiedag van Rabobank Leiden, Leiderdorp en Oegstgeest. De Hortus botanicus Leiden hoorde bij de winnaars. Er komen dus tropische vlinders in de Victoriakas, zoals onze wens was! Zodra de vlinders in het voorjaar van 2014 rondfladderen leest u dat in deze nieuwsbrief.

Planten uit de oertijd

Over de zomertentoonstelling leest u meer in het volgende Vriendennieuws. We zijn van alles van plan: een bekende plantenman komt de expositie openen, een top-etser geeft de aftrap voor een 'Oerplanten Atelier' in de Oranjerie, met mogelijkheid zelf grafische technieken, botanisch tekenen en fotografie uit te proberen. Een wedstrijd fotografie, een avond tekenen, een cursus Evolutie van de Oerplanten door Arend Wakker, en meer. En natuurlijk, al onze prachtige 'Oerplanten' in de schijnwerpers.

Hanneke Jelles

BIJEN IN LEIDEN

Er wordt heel wat onderzoek gedaan in de Hortus botanicus Leiden, maar deze onderzoeken vinden vaak plaats achter de schermen en zijn daardoor niet zichtbaar voor het publiek. Daarom was het zo bijzonder dat er op dinsdag 13 augustus een onderzoek uitgevoerd werd midden in de tuin. In dit onderzoek werd gekeken naar de verschillende soorten insecten die in de tuin voorkomen, met name welke bijensoorten.

Het onderzoek is ingezet door Leon, een 6^ejaars VWO-student aan het Bonaventuracollege in Leiden. Deze jongen was er vroeg bij met het uitvoeren van zijn profielwerkstuk, zo midden in de zomervakantie. Maar ja, als je een passie hebt voor insecten moet je er nu eenmaal in de zomer bij zijn. ‘Ik vind het fascinerend hoe ieder kiertje in het ecosysteem wordt benut door insecten,’ aldus Leon.

Voor zijn onderzoek heeft hij op achttien plaatsen in de tuin bakjes neergezet tussen de bloeiende planten die veel insecten aantrekken. Leon koos plekjes in de Clusiustuin, de Orangerie, de rozentuin, tussen de afrikaantjes achter de tropische kassen, in de kruidentuin, bij het veenbiotoopbak, achter het tuinhuis, in de systeembakken en bij de blauwe regen als geschikte onderzoeksplaatsen.

Op elke plaats stonden drie bakjes, in de kleuren blauw, geel en wit. Er is bewust voor deze drie kleuren gekozen omdat uit eerder onderzoek is gebleken dat dit de kleuren zijn die insecten aantrekken. Ieder bakje werd gevuld met water en een druppeltje zeep. De zeep werd toegevoegd om de oppervlaktespanning van het water te breken zodat ook kleine insecten, die normaal op het water kunnen staan, gevangen kunnen worden. De zeep heeft verder geen geur zodat het de proef niet beïnvloedt. De insecten worden alleen door de opvallende kleuren gelokt.

Leon heeft dit onderzoek in vijftien tuinen in Leiden en omgeving uitgevoerd. Het doel is om zo veel mogelijk insecten te vangen op verschillende plaatsen in Leiden, zoals in de Merenwijk en Oegstgeest. Hierbij wordt gekeken naar de kleur van het bakje waarin de insecten zijn

gevonden, welke insectensoorten er zijn gevangen en in welke omgeving dat is gebeurd. Ook wordt er gekeken naar de grootte van de tuin waarin deze bakjes waren geplaatst. Het weer is een belangrijke factor voor insecten en wordt dus goed bijgehouden; insecten zijn pas actief bij hogere temperaturen. De bakjes blijven 48 uur staan voordat de inhoud wordt verzameld.

Voor deze tijdsduur is gekozen omdat hiermee het beste resultaat valt te behalen: als ze langer zouden staan kunnen de insecten al gaan ontbinden en zijn ze moeilijker te determineren. Ook kunnen door regen en wind de gevangen insecten buiten de bakjes terecht komen. Maar als de bakjes te kort staan, kan je minder insecten vangen.

Het onderzoek heeft Leon uitgekozen met Koos Biesmeijer, bijzonder hoogleraar Functionele Biodiversiteit, en uitgevoerd in samenwerking met Naturalis. In Naturalis werken biologen die door middel van de vorm van de vleugels van de insecten deze op naam kunnen brengen. Dit is een nieuwe techniek die wordt uitgetest tijdens dit onderzoek.

Van alle plaatsen waar Leon dit onderzoek heeft gedaan is hij extra benieuwd naar de uitkomsten van de Hortus: ‘Hier groeien veel bijzondere planten die wellicht bijzondere insecten aan zullen trekken,’ denkt hij.

Hij heeft zich goed voorbereid op dit onderzoek: hij is zelfs met een groep Leidse biologiestudenten mee geweest naar Zeeland waar ze hetzelfde onderzoek uitvoerden in een boomgaard. Helaas was het weer niet gunstig en hebben ze niet veel resultaten kunnen bemachtigen. Leon hoop op beter resultaat met zijn onderzoek in Leiden.

Leon heeft jarenlang om de hoek van de Hortus gewoond en was als kind zeer regelmatig in de tuin te vinden. Zijn doel is toegelaten te worden tot de universiteit van Cambridge om daar biologie te gaan studeren. Hij hoopt met dit onderzoek zijn onderzoekskwaliteiten goed naar voren te brengen. Hij wil graag de richting van entomologie op.

Na twee dagen gespannen wachten, werden de bakjes op donderdag 15 augustus leeggehaald en de inhoud bekeken. Het water en de gevangen insecten in de bakjes werden door een zeefje gegoten, de achterbleven insecten werden vervolgens in een afsluitbaar zakje gedaan met daarop de plaats waar ze in de Hortus zijn gevangen en welke kleur het bakje had. Leon is vooral geïnteresseerd in bijen, maar er zaten ook ander insecten in de bakjes, zoals vliegen, wespen, hommels en zweefvliegen. Over de inhoud kan Leon nog niet veel zeggen, daarvoor moeten de insecten eerst worden gedetermineerd. ‘Maar de vangst was heel veel meer dan op andere plaatsen,’ vond Leon. Als het de komende twee weken warm blijft, komt hij nog een keer langs om het onderzoek voor een tweede keer uit te voeren, want hoe meer data hoe beter.

Hij verwacht geen groot verschil te zien tussen de gevangen insecten binnen Leiden; als het zelfde onderzoek in een andere stad zou worden uitgevoerd en deze resultaten vergeleken worden met de resultaten van Leiden, zal er waarschijnlijk meer verschil te zien zijn. Wellicht een mogelijkheid tot een vervolgonderzoek Leon?

Hanneke Jelles

Actie!

Warme chocomel met
bananen-walnotencake

Clusius
grand café

CULTUURTUIN VOOR TECHNISCHE GEWASSEN

Botanische tuin TU Delft

Als u een dagje in Delft bent, sla de botanische tuin dan niet over. Het is een bijzondere plek waar veel gebeurt en nog meer op stapel staat.

Wetenschapsdag, eind oktober 2013. Er tuft een stoomtreintje door de botanische tuin van Delft, zo groot als een kalf. Op de twee wagons genieten ouders, grootouders en kleinkinderen van het ritje. Straks gaan ze echte galnoteninkt uitproberen met een kroontjespen, of zoeken ze een mooi houtschijfje uit bij een kraam van een houtverzamelaar. Ook op gewone dagen is er veel te beleven voor (groot)ouders en kleinkinderen. Een kort blote-voetenpad leidt naar een spannend speelhuis; elders kun je vanuit een vijf meter hoge uitkijkpost gemaakt van wilgentenen over de tuin uitkijken. De bijenstal is net weer opgeknapt.

Groenliefhebbers zonder kinderen vinden in de botanische tuin van Delft ook veel van hun gading. Er is een nieuw varenpaadje, er staan allerlei bijzondere bomen. Onder een net floreren bakken met inheemse flora; de vogels kunnen zich niet vergrijpen aan het veenmos, dat hoog opgroeit. In de kassen zijn allerlei bijzonderheden te zien, waaronder collecties die wij in Leiden niet hebben zoals de Myristicaceae (Nootmuskaatfamilie), waarvan de Delftse collectie uniek in de wereld..

Gespecialiseerd

De 2,5 hectare grote tuin tussen de oude gebouwen van de TU Delft is de enige in technische gewassen gespecialiseerde botanische tuin in Nederland. Het gaat om planten die door de mens gebruikt worden. Als groente, fruit of specerij, maar er is in Delft met name aandacht voor het meer technische gebruik: bijvoorbeeld als vezel, inhoudsstof, plantaardige was of olie. De tuin is eigendom van de TU. Bezoekers worden ontvangen in een gezellig winkeltje, gerund door vrijwilligers. Bij de entree staan banken in de schaduw rond een vijver. Eenmaal in de tuin vallen de bomen en struiken op, soms minstens zo oud als de tuin zelf: uit 1917. Eind achttiende en begin negentiende eeuw waren planten belangrijke leveranciers van grondstoffen. Er werd onderzoek gedaan naar de samenhang tussen levende planten en de eruit voortkomende producten,

onder andere door de Polytechnische School, voorloper van de TU Delft. De latere professor G. van Iterson jr (1878) studeerde aan deze school. In 1917 opende op zijn initiatief de tuin en het bijbehorend laboratorium. Van Iterson heeft lang (1907-1948) in de tuin en het laboratorium gewerkt. Wetenschappelijk onderzoek wordt hier, net als in Leiden, nog elke dag gedaan. Delft gooide hoge ogen met fijnstofonderzoek, plantenwas op zonnepanelen en onderzoek naar Taxol - een geneesmiddel tegen kanker - uit taxus.

Een levende tuin dus, met grote plannen voor de toekomst. Plannen die misschien al in gang gezet zijn als u dit leest. De tuin zou met twee hectare

uitgebreid kunnen worden die ook als waterberging gaan fungeren. Nieuwe technieken op waterhuishoudkundig gebied kunnen hier gedemonstreerd worden; er komen mogelijk hydrofytenfilters, een drijvende kas en nieuwe ecologische methoden voor oeverbescherming.

Alles is nog onzeker, maar de plannen liggen klaar en zijn veelbelovend. U hoeft er niet op te wachten: een bezoekje is nu ook al de moeite waard.

Hanneke Jelles

Poortlandplein 6, Delft Tel. 015 - 2782356

Meer informatie: www.botanischetuin.tudelft.nl

Openingstijden:

maandag t/m vrijdag 08.30 - 17.00 uur, zaterdag 10.00 - 17.00 uur.

Mei-september ook zondag 12.00 - 17.00 uur.

24 december tot 14.00 uur, 31 december gesloten.

In 2014 staan invasieve planten centraal

JAARPROGRAMMA 2014

Kijk voor de uitgebreide actuele agenda op www.hortusleiden.nl

Februari

4-7 feb: vierdaagse Wintercursus Botanisch tekenen

door Anita Walsmit Sachs

9 feb: zondagrondeleiding, Tropische varens & mierenplanten

door Peter Hovenkamp

9 feb: start voorjaarsserie Museum Jeugd Universiteit

26 feb: seminar 4 serie Green Survival, Campus Den Haag;

spreker Paul Keßler

Maart

1 mrt-31 mei: voorjaarstentoonstelling Stinzenplanten en vroege bloeiers

2 mrt: Hortus Wintercollege Stinzenplanten door Heilien Tonckens

9 mrt: zondagrondeleiding Stinzenplanten en andere vroege bloeiers

door Carla Teune

14 mrt: studiedag Stinzenplanten Hortus Leiden i.s.m.

Gerard van Buiten, Hortulanus Utrecht

15 mrt: studiedag Stinzenplanten, attentie locatie botanische tuinen Utrecht

i.s.m. Gerard van Buiten, Hortulanus Utrecht

(beide dagen zelfde programma, alleen de locatie verschilt)

- 18-21 mrt: Voorjaarscursus Botanisch tekenen
door Anita Walsmit Sachs
- 21 mrt: NL Doet vrijwilligersdag
- 25 mrt: start Bomencursus door Stans v.d. Veen in de Hortus
- 26 mrt: seminar 5 serie Green Survival, Hortus
- 28 mrt: start HOVO cursus Planten van Verre (herhaling serie najaar 2013)
- 29 mrt: workshop bomen fotograferen door Hans Clauzing

April

- 5-6 apr: Museumweekend
- 13 apr: zondagrondeleiding Bostulpen en andere stinzenplanten
door Kees Langeveld
- 25** apr-1 okt: zomertentoonstelling Planten uit de oertijd
- 23 apr: seminar 6 serie Green Survival, campus Den Haag

Mei

- 9-10 mei: vrijdag en zaterdag, Hortus Plantenmarkt
- 10 mei: JUBILEUMEDITIE VRIENDENDAG
- 11 mei: zondagrondeleiding, Varens en schaduwplanten in de tuin
door de Nederlandse Varenvereniging
- 12 mei-23 mei: Economic Botany course door prof. Mabberley
(Engelstalig, universitair)
- 29 mei: Polderdag

Juni

- 15 juni: zondagrondeleiding en presentatie Cycassen,
planten uit de prehistorie, door Art Vogel
- 21 juni: Midzomernachtfeest

Juli

- juli/augustus: Hortusfestival en avondopenstelling op woensdagavonden
- 12-13 juli: Open Imkerijdagen (datum onder voorbehoud)
- 13 juli: zondagrondeleiding Bijen in de Hortus, door Fred Weber
- 15-19 juli: Zomercursus Botanisch tekenen door Anita Walsmit Sachs

Augustus

juli/augustus: Hortusfestival en avondopenstelling op woensdagavonden

10 aug: zondagrondeleiding Varens door Harry Roskam

16-24 aug Jubileumtentoonstelling Varenvereniging

September

13-14 sept: Open Monumentendagen en Bollenmarkt

14 sept: start najaarsserie Museum Jeugd Universiteit (Sterrenkunde)

14 sept: zondagrondeleiding, Hortushistorie door Michèle Hamann

Oktober

3 okt: Hortus gesloten

12 okt: zondagrondeleiding, paddenstoelen door o.a. Hans Adema

November

4-7 nov: Herfstcursus Botanisch tekenen door Anita Walsmit Sachs

9 nov: zondagrondeleiding, Wintersmaken
door Femke Frietema en Fred Weber

December

14 dec zondagrondeleiding, Tropische kassen

23 dec-1 jan wintersluiting

Stichting “Vrienden van de Leidse Hortus”

Bestuur

Dhr. Dr. K. Langeveld	Voorzitter	
Dhr. Mr. H. Lodder	Vicevoorzitter	
Mw. Drs. E.H. Rookhuizen	Secretaris	071 - 5190242
Dhr. A.D. van Zijp	Penningmeester	071 - 5140331
Mw. Drs. M.T. van 't Oever	Communicatie en PR	
Dhr. Dr. C.A. Wijffelman	Adoptie	

Contact

E-mailadres hortusvrienden@hortus.leidenuniv.nl

Postadres Rijnsburgerweg 18, 2333 AA Leiden

Donaties

NL68 INGB 0003 9138 13

bij minimaal € 20,00: Hortusjaarkaart voor een Vriend met 1 gast

bij minimaal € 40,00: Hortusjaarkaart voor een Vriend met 3 gasten

Website: www.hortusleiden.nl/index.php/vrienden

De Hortusjaarkaart is geldig van 1 mei t/m 30 april

Bomenadoptie

Voor informatie over te adopteren planten:

kantoor van de Hortus, op werkdagen tussen 9.00-13.00 uur bereikbaar op

071 - 5275144 en [via hortus@hortus.nl](mailto:hortus@hortus.nl)

Redactie “Vriendennieuws”

Hanneke Jelles, Lies Rookhuizen, Carla Teune, Rogier van Vugt

Hortus botanicus Leiden

Bezoekadres Rapenburg 73, 2311 GJ Leiden

E-mailadres hortus@hortus.leidenuniv.nl

Website www.hortusleiden.nl

Entree per 1 april 2013

Volwassenen € 7,-

Kinderen 4-12, CJP € 3,-

Museumkaart geldig

Kosten voor een rondleiding bedragen de entree per persoon plus

€ 60 per begeleider van een groep van min. 10 - max. 20 personen

Openingstijden

1 april – 31 oktober

dagelijks ook feestdagen 10-18 uur

1 november – 31 maart

dinsdag – zondag 10-16 uur

maandag gesloten